

Schulek Elemér emlékezetére

Alig egy éve, hogy a hazai és külföldi analitikusok szeretettel és tisztelettel ünnepelték Professzorunk 70. születésnapját és most nehéz szívvel búcsúznunk kell tőle. Az utóbbi években sokszor fájó szív utolsót dobant. Egy tudományos eredményekben kimagaslóan gazdag és rendkívül értékes emberi élet látszólag véget ért. Intézetünk igazgatója és a szó legemberibb értelmében vezetője eltávozott körünkől. Olyan csendesen és szerényen távozott el, amilyen egész életében volt. A személyes fájdalomon túl, amely családját és mindannyiunkat ért, halála tudományos életünknek is pótolhatatlan vesztesége, mert aki elment, a hazai analitika Winkler Lajos óta egyik legnagyobb alakja volt.

E sorokban elsősorban nem a világszerte elismert és hazája részéről ismételtén megbecsült tudós munkálkodásának eredményeit kívánjuk felsorolni, hanem az emberről szólunk, akivel évek hosszú során át dolgoztunk együtt. Küzdelmes életútját, s a munkába vetett hitét példaként állítjuk mindannyiunk, elsősorban ifjúságunk elé.

1893-ban Késmárkról indul el e nagy magyar tudós élete, amely kitűnő érettségi után töretlenül ívelt a magasba. Családi hagyományként először a gyógyszerészgyakornoki vizsgát teszi le, majd a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója lesz. Innen ragadja el négy hosszú esztendőre az első világháború. Hazatérve megszerzi gyógyszerészi diplomáját, majd „felejthetetlen tanítómesterének”, Winkler professzornak tanáregéde lesz, aki már első vizsgája alkalmával olyannyira felfigyelt rá, hogy feleletét 100 koronás arannyal jutalmazta.

Winkler professzor intézetében készíti el doktori disszertációját és 1920-ban kémiából, mint főtárgyból doktorál. Nyolcéves, egyre bensőségesebbé váló együttműködés után éri a megtiszteltetés, elnyeri a Rockefeller ösztöndíját.

Másfél éves külföldi tanulmányútja alatt építi fel szívós kintartással, örök tanulnivágyással jöendő munkájának biztos pilléreit. Megismeri Anglia, Franciaország, Hollandia, Németország, Svájc és az USA legnevesebb kémiai intézeteit, nagyhirű tudósok mellett dolgozik és ezenkívül tanulmányozza a nagyobb városok élelmiszer- és vízellátását, továbbá a nagy gyógyszervegyészeti gyárakat látogatja. Tudásának és látókörének horizontja egyre gazdagabbá táru, megismeri a világszínvonalat. 1927-ben az Országos Közegészségügyi Intézet Kémiai Osztályának vezetésével bízzák meg. E minőségében szervezi meg hazánkban a gyógyszerellátás ellenőrzését.

Az egyetemen, majd az OKI-ban töltött 18 év alatti munkásságára, mindig újat kereső tevékenységére és tudományos eredményeire külföld is felfigyelt és csakhamar az analitika európai hírvé művelőjeként tisztelik. 1932-ben magántanári képesítés, sorozatos hazai és külföldi előadások, valamint számos tanulmányút jelzik töretlen fejlődésének újabb állomásait. Két alkalommal hívják külföldi egyetemi katedrára, de itthon marad. 1941-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választja és 1942-ben elnyeri az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet, majd Szobellédy professzor elhunytá után hazatér

egykori anyaintézetébe. A kör bezárul. Visszatér oda, ahová a szíve mindig visszahúzta és ettől kezdve 20 évén át, utolsó szívdobbanásáig a Szervetlen és Analitikai Kémiai Intézet igazgatója.

Fáradhatatlanul és vasakarattal építi újjá a második világháborúban súlyosan megrongálódott intézetet. Figyelő szeme a legkisebb hibát is észreveszi. Hittel és hivatástudattal fáradozik, mert világosan látja a fejlődés útját és a célt: hazai kultúránk felemelésének szükségességét.

Családfőként irányítja munkatársait és a körülötte egyre növekvő fiatal tudósgárdának meghitt beszélgetések közben szeretettel adja át tudását és élettapasztalatait. Egész vegyész-, gyógyszerész- és tanárnemzedékeket nevel fel és az, hogy a magyar analitika világszerte elismert, nagyrészt az ő érdeme, hiszen a mai analitikusok legnagyobb része közvetlenül vagy közvetve az ő tanítványa volt, az övé, aki Winkler Lajost élete végéig tanítómestereként tisztelte.

Tudományos munkásságának három fő területe, a szervetlen kémiai analízis, a gyógyszerkek ellenőrző analízise és a szervetlen kémia.

Vasszorgalommal egyre elmélyültebben fáradozik munkatársaival mindig újabb feladatok, mint pl. az interhalogének, a kén- és szelénvegyületek, a többkomponensű rendszerek gőzterének vizsgálatával, az organikus csoportanalízis, az ultramikro-analízis problémáinak megoldása területén. Tudományos termékenységére jellemző, hogy kb. 450 hazai és külföldi közleménye jelent meg. Hallatlan munkabírását bizonyítja, hogy fásaszó munkája mellett a Magyar Gyógyszerkönyv V. kiadásának főszerkesztője, majd a VI. kiadás szerkesztőbizottságának elnöki teendőit is elvállalja. Tudományos munkásságát külföldön mind magasabba értékelik, Zürich, Stockholm, Varsó, Bécs, Liszabon, München, Pisa, Pozsony, Birmingham és Grác városokban tartott előadásai jelzik a fejlődés útjának állomásait.

Egymás után érik nemzetünk elismerésének és megbecsülésének megnyilvánulásai: 1945-ben a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választja, 1949-ben megkapja a Kossuth-díjat, 1950-ben a Népköztársasági Érdemrenddel tüntetik ki, majd 1951-ben a Tudományos Minősítő Bizottság elnökévé nevezik ki. Másodszor is megkapja a Kossuth-díjat és 1954-ben a Munkaérdemrenddel tüntetik ki.

Hatalmas lendületű, szélesen ívelő és sokoldalú munkássága mellett mindig tudott időt szakítani vidéki előadásokra is és egyéniségének egyik legmélyebb vonására utal, hogy talán ilyenkor volt – a régi és új barátok között – a legerősebb és legboldogabb. Mindvégig megtartotta szoros kapcsolatát a gyakorlati étellel és számos üzemünk a nehéz kérdések megoldásában mindig számíthatott tanácsaira. Egyéb lektori munkássága mellett sokszor és szívesen lektorálta az ebben a közlőnyben megjelenő cikkeket és élénk figyelemmel kísérte a Fővárosi Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet munkásságát, ahol 1925-ben saját maga is működött.

Betegen is utolsó napig fáradhatatlanul dolgozott „Az általános kvantitatív analitikai kémia elvi alapjai és módszerei” című egyetemi tankönyvén, amelynek csupán utolsó fejezetét nem volt már ideje elkészíteni.

Felelősségteljes munkáját nemcsak ragyogó képességgel, hallatlan szorgalommal és akaraterővel, hanem szeretettel is végezte. Szerénysége méltó volt a nagy tudóshoz, aki ifjúságunk nevelésében egyre többre és nemesebbre törekedett. Ezért búcsúzunk fájó lélekkel nemcsak a tudóstól és hivatott nevelőtől, hanem a kötelességtudásban példamutató vezetőtől és melegszívű embertől.

A természet kérlelhetetlen törvénye szerint el kell válnunk, azonban e gazdag élet tanításait szívünkbe zárva kívánjuk munkáját tovább folytatni. Ez lesz az őhöz legméltóbb emlékezés.

Zapp Erika